

Pojam i zaštita prava na sopstvenu sliku

Autor: Ana Batrićević Napomena: Autor ovog rada nagrađen je 2008. godine od strane Univerziteta u Beogradu iz Fonda Milivoja Jovanovića i Luke Belovića Pitanje zaštite prava na sopstvenu sliku postavilo se mnogo pre razvoja fotografije, teleobjektiva i mikrokamera. Poznato je da je Mikelandelo nekim licima u paklu dao lik kardinala. Međutim, pojam prava na sopstvenu sliku kao ličnog prava, vidovi njegove povrede i mogućnosti njegove zaštite postaju naročito aktuelne teme u vremenu savremenih sredstava komunikacije, ekspanzije mas medija i njihovog zadiranja u sve životne sfere, čime se naročito otvaraju brojne mogućnosti za njegovu zloupotrebu.

O prirodi prava na sopstvenu sliku i njegovoj klasifikaciji u okviru subjektivnih građanskih prava na ličnim dobrima nije u nauci izgrađen jedinstven stav. Shvatanje pema kome je ono samo jedan veoma važan, aspekt prava na privatni život, a koje je ujedno i najafirmisanije, novijeg je datuma. Pre nego što se ono iskristalisalo, bile su zastupljene tri dominantne koncepcije o pravnoj prirodi prava na sopstvenu sliku. Prema svojinskopravnom shvatanju, koje je bilo zastupljeno u Nemačkoj u XIX veku i u Francuskoj skoro do kraja XX veka, na slici pojedinac ima pravo svojine. Sa druge strane, po krajnje eksterno shvaćenoj autorskopravnoj koncepciji, i sam lik se tretira kao jedno autorsko delo. Obe teorije, međutim, pokušavaju da prenebregnu činjenicu da se zaštita pruža onom licu koje je na slici prikazano, bez obzira na to ko je vlasnik te slike kao jedne pokretne stvari, ili autor te slike kao jednog autorskog dela. Ispravnije bi bilo tvrditi da pravo na sopstvenu sliku predstavlja upravo ograničenje kako autorskog prava, tako i prava svojine. Treća teorija ne posmatra pravo na sopstvenu sliku kao samostalno lično pravo, već ga smešta u kontekst zaštite sopstvene časti i ugleda, naravno, pod uslovom da su oni objavljivanjem slike povređeni. Očigledno je da ovo shvatanje nastoji da omogući da se pravo na sliku zaštititi i ukoliko ono nije zakonom izričito priznato, jer bi objavljivanje neke fotografije koja ilustruje određeni aspekt njegovog privatnog života u takvom slučaju bilo samo jedan od mnogobrojnih načina kojima bi mogli biti povređeni čast i ugled nekog lica. Budući da je to lično pravo ne samo zakonski priznato kao samostalno lično pravo, već i u sudskoj praksi dalje razvijano i afirmisano, i treće shvatanje o njegovoj pravnoj prirodi možemo smatrati zastarelim i stoga neodrživim. [1] Uprkos činjenici da predstavlja posebno lično pravo, da se primetiti da je u evropskim pravnim sistemima pravo na sopstvenu sliku često uređeno u propisima iz oblasti autorskog prava, a ne u okviru građanskih zakonika, kao što bi pravnosistematski bilo ispravno i dosledno.

Na samom početku XX veka, 1900. i 1903. godine u Nemačkoj su održana dva Juristentag-a na kojima su izneti argumenti pro et contra zaštite prava na sopstvenu sliku. Naročito su se u korist ovog prava izjasnili Keyssner i Gareis, dok je Rietschel isticao da se takvo pravo ima priznati samo ukoliko je objavljivanjem slike povređen interes snimljenog lica ili porodice. Kohler je takođe smatrao da se objavljivanjem slike vređa lična sfera samo u slučaju da je objavljivanje izvršeno na način kojim se vređaju normalni životni odnosi. Konačno, u nemačkom pravu, pravo na sopstvenu sliku priznato je odredbama par. 22-24 Zakona o autorskim pravu na delima slikarske umetnosti i fotografije iz 1907. godine, kojima se određuju i okolnosti koje dozvoljavaju objavljivanje i bez pristanka odnosnog lica. Pravo na sopstvenu sliku priznato je i u francuskom pravu koje izričito zabranjuje objavljivanje slike bez dozvole odnosnog lica, dok se davanje pristanka na snimanje smatra ujedno i davanjem pristanka na objavljivanje.

Posebno je pravo na sliku regulisano je i u italijanskom pravu (čl. 10. Codice Civile i čl. 96 i 98 Autorskog zakona) koje reguliše pitanje objavljivanja, izlaganja i prometa slike određenog lica. U austrijskom pravu, pravo na sopstvenu sliku regulisano je Saveznim zakonom o autorskom pravu na delima literature i umetnosti iz 1923. godine. Objavljivanje slike bez dozvole odnosnog lica zabranjeno je, dok se zabrana snimanja vezuje za naročite okolnosti. Treba naglasiti da je u austrijskoj (kao što je bio slučaj i sa Engleskom, Švedskom i Norveškom) zakonom bila predviđena zaštita samo poručenih fotografija i portreta, da bi se tek zahvaljujući sudskoj praksi proširila i na ostale slučajeve objavljivanja slike, uglavnom u vezi s apovredom privatne sfere ili časti i ugleda. Austrijski Zakon o autorskom pravu iz 1936. godine zabranjuje javno izlaganje, objavljivanje i prometa slike, ako bi se time opravdani interesi portretiranog lica, ili posle njegove smrti interesi njegove bližnje rodbine. Građanski zakonik RSFSR takođe ne dozvoljava objavljivanje, reprodukovanje i rasturanje dela likovne umetnosti bez dozvole predstavljenog lica, dajući ipak prevagu opštem interesu u odnosu na pojedinačnu vidu mogućnosti objavljivanja bez dozvole ako je to u njenoj ili društvenom ili društvenom interesu. [2]

U common law sistemu, zaštita prava na sopstvenu sliku regulisana je na jedan način u SAD, a na drugi u Velikoj Britaniji. Ova razlika u pristupu potiče iz različitog shvatanja ličnih prava u ova dva pravna sistema. Naime, u SAD je izgrađeno jedno novo pravo, nazvano Right of Privacy, čija se suština sastoji u zaštiti privatnog života i ličnog osećanja zasebnosti. Ono se manje-više oslanja na delikte koji su u common law sistemu i ranije postojali ali ipak pruža mnogo više okvira za tumačenje i podvođenje većeg broja radnji pod jedan genusni pojam kao što je povreda prava ličnosti. Povreda prava na sopstvenu sliku obuhvaćena je deliktom "appropriation" koji se sastoji u korišćenju tuđih ličnih svojstava, pre svega slike (ali u obzir dolazi i ime) u komercijalne svrhe, o čemu će kasnije biti više reči. Iako je postojalo nekoliko nacrtu u vezi sa Right of Privacy, ono nikada nije ozakonjeno, a ni posredno prihvaćeno u Velikoj Britaniji. A Right of Privacy Bill iz 1969. godine predstavlja proizvod najtransparentnijeg pokušaja da se u Velikoj Britaniji ustanovi jedno opšte pravno pravilo koje bi regulisalo pravo na privatnost, pokrivajući neodređeni broj slučajeva (a general right of privacy applicable in all situations). Međutim, taj predlog nije nikada usvojen zahvaljujući tome što je prevagnuo stav da bolju zaštitu prava na privatnost pruža pojedinačno definisanje onih aktivnosti koje bi mogle da dovedu do njegove povrede. [3] Zaštita prava na sopstvenu sliku ostvarivana je najčešće na osnovu ekstenzivnog tumačenja delikta "passing off", koji podrazumeva nelojalnu konkurenciju izazivanjem zabune, a u širem smislu, i neovlašćenom korišćenjem tuđeg imena i slike. [4] Devedesetih godina

dvadesetog veka, u Velikoj Britaniji dogodila se prava eksplozija medijskih skandala, od kojih je naročito interesantno bilo objavljivanje fotografija princeze Dajane koje su snimljene skrivenom kamerom u jednom fitnes centru koji je ona anonimno posećivala. Neophodno je bilo preduzeti odgovarajuće zakonodavne mere. Odlučeno je da usvajanje američkog koncepta "right of privacy" nije odgovarajuće rešenje zato što reforma treba da obuhvati samo popunjavanje pravnih praznina, inkriminisanjem nekih vidova povrede prava na privatni život. Zanimljivo je da je u tom periodu postavljen i poseban ombudsman za čiju je naročito nadzira objavljivanje ispravki, izvinjenja i povlačenja izjava kao i imena novinara na koje su se te odluke odnosile.[5]

Pravo na sopstvenu sliku u našem pravu U našem pravu, pravo na sopstvenu sliku predstavlja jedno posebno pravo ličnosti, koje bi se, slično kao što je to u američkom pravu, moglo smatrati samo jednim aspektom prava na nepovredivost života, odnosno, jednostavnije rečeno, prava na lični život. Kao što je to bilo u inostranstvu, u Zakonu o zaštiti autorskog prava od 26. 12. 1929. godine, pravo na sopstvenu sliku je i u FNRJ takođe bilo regulisano u okviru zaštite autorskog prava i to Zakonom o autorskom pravu od 10. 7. 1957. godine i Zakonom o autorskom pravu od 21. 7. 1968. godine koje su odredbe najslabije koje je usvojeno u našem pravu. Prema ovom zakonu portreti i fotografije nekog lica mogu se puštati u promet, javno izlagati ili prikazivati samo uz njegov pristanak. Zabrana se odnosi na portrete iz oblasti slikarstva, grafike i kiparstva, kao i na crte i slike nekog lica, poprsja, reljefe, plakate i fotografije, bez obzira na to da li je u pitanju autorsko delo ili nije i bez obzira na način nastanka i namenu dela. Važno je jedino to da se lice može prepoznati. Isto važi i za filmske i televizijske slike. U našem pravu u inostranstvu je pokušaj da se pravo na sopstvenu sliku protumači ekstenzivnije, kao bi se njime obuhvatila i zaštita tzv. životne slike (Lebensbild). Ona označava scensko, književno, filmsko i drugo prikazivanje životnog toka, životne sudbine nekog lica. Po mišljenju prof. Vodinela, paralela sa sopstvenom slikom bi u ovom slučaju mogla biti samo figurativna[6]. Nema sumnje da bi navedeno ekstenzivno tumačenje Lebensbild-a moglo na svojoj opravdanje ukoliko bi se moglo identifikovati lice koje je u dotičnom ostvarenju prikazano i ukoliko bi na taj način bilo povređeno neko njegovo lično dobro koje se ne bi moglo zaštititi pozivanjem na neko drugo lično pravo poput prava na dostojanstvo ili na privatnost. Treba naglasiti da po Zakonu o autorskom pravu iz 1968. samo slikanje (snimanje) i umnožavanje slike nije zabranjeno, odnosno za njih se ne traži dozvola snimljenog lica. Smatramo da zaštita koja polazi od veće snimljene slike nije dovoljna, naročito u vremenu kada usavršavanje tehničkih pronalazaka kao i povećanje broja lica koja ih poseduju izlazu mogući svakog da i bez svoje saglasnosti bude snimljen u bilo kakvoj životnoj situaciji. Budući da je društvena klima takva da pogoduje komercijalnoj upotrebi tako dobijene slike, potpuno je racionalan strah da "onaj ko raspolaže fotografijom raspolaže i dušom" fotografisanog[7], odnosno, da može povrediti neko njegovo lično dobro. Sam akt snimanja (kao i kasnija izrada) nikada se ne preuzima sam za sebe već je uvek usmeren ka nekom cilju. Ali, izrada (što bi trebalo da se odnosi i na snimanje) nisu nedopusteni samo kada je njihov cilj nedopustan (npr. ucena), već zbog drugih okolnosti kao što je na primer činjenica da je snimanje tajno, ili da je lice snimljeno u trenutku deformacije lica zbog duševne poremećenosti. Iz tih razloga smatramo da je pristanak potreban kako za snimanje tako i za izradu fotografije, a ne samo za njeno objavljivanje. U osnovi ovog shvatanja ne nalazi se ništa drugo do ustavom zajamčeno pravo na privatni život. Uprkos tome, stav da je pomeranje granice zaštite tako da povredu predstavlja i samo snimanje odnosno izrada slike preovladava u teoriji, ali ne i u sudskoj praksi uporednog prava. Dakle, puštanje u promet, javno izlaganje ili prikazivanje portreta ili fotografije nekog lica dozvoljeno je uz njegov pristanak. To je logično s obzirom na to da se lice koje se nalazi na fotografiji može shvatiti kao subjekt prava na lik koji je u stvari nosilac brojnih ovlašćenih vezanih za isti. On može da odluči da svoj lik izloži fizički neposrednom opažanju trećih lica, ali je isto tako ovlašćen da na svom liku obezbedi privatnost te da ne dozvoli drugima da ga svojim životom vida posmatraju. Subjekt prava na lik može samostalno da odluči da li će dopustiti registraciju svog lika, odnosno njegovo fiksiranje pomoću određenih tehničkih sredstava i prenošenje na neku materijalnu podlogu. Najzad on je ovlašćen da odluči i o objavljivanju svoga lika, a osim toga u o tome da li će ovlašćenje za publikovanje dati nekom trećem licu.[8] Ukoliko je lice (subjekt lika) maloletno i nije sposobno za rasuđivanje, potrebno je da pristanak odobri njegov zakonski zastupnik. Ako je u pitanju slika višestruko lica, traži se pristanak svih. Pristanak može biti dat izričito ili prećutno, konkludentnim radnjama. Oboriva je pretpostavka da je pristanak dat ako je portretisano ili fotografisano lice dobilo nagradu za poziranje.[9] Važno je ista da pristanak važi isključivo za ono lice kome je dat[10]. Pristanak može biti dat za određeno vreme, ili za određeni način objavljivanja ili za određenu svrhu. U Zakonu o javnom informisanju iz 2003. godine izričito stoji da se pristanak koji je dat za jedno objavljivanje, za određeni način objavljivanja, odnosno za objavljivanje u određenom cilju, ne smatra pristankom za ponovljeno objavljivanje, za objavljivanje na drugi način, odnosno za objavljivanje za druge ciljeve.[11] Na primer, glumac koji je dozvolio objavljivanje slike uvek nije time dozvolio njeno korišćenje u komercijalne svrhe. Isto tako, model koji je pozirao slikaru za akt nije samim tim dozvolio da se ta slika koristi za izradu plakata, kao što ni lice koje je pristalo da fotograf objavi njegovu fotografiju nije time dozvolilo da on od nje izradi razglednice.[12] Pristanak koji je već dat može se i opozvati ukoliko slika nije puštena u promet, izložena ili prikazana. U sudskoj praksi postavilo se pitanje da li je i pod kojim uslovima dozvoljeno objavljivanje karikatura koje nisu uvredljive. Međutim, usvojeno je shvatanje da i karikatura predstavlja jednu vrstu portreta (tzv. portretna karikatura). Zato bi i za karikature važilo pravilo da se mogu puštati u promet, javno izlagati ili prikazivati samo uz pristanak lica koje je predmet karikature. Naravno, ako je u pitanju ličnost iz javnog života, mutatis mutandis može se primenjivati pravila koja važe za fotografiju. Premda primarno u svakom slučaju pogađa lice koje se na slici nalazi, povreda prava na sopstvenu sliku može u jednakoj meri da izazove negativne reakcije i kod lica koja su sa njim u određenim rodbinskim i drugim bliskim odnosima. Zbog toga je naročito značajno obezbediti ovu prava i u situaciji kada njegov titular višestruko nije u životu. Zakon o autorskom pravu

iz 1968. godine pruža titularu, odnosno njegovim naslednicima i postmortalnu zaštitu. Naime, posle smrti lica njegova slika se dvadeset godina ne može pustiti u promet niti javno izložiti ili prikazati bez pristanka prethodnog braćunog druga i dece a ako njih nema, bez pristanka roditelja. Ovo pravilo primenjuje se samo ukoliko umrlo lice nije testamentom odredilo nešto drugo. Pravo na davnje pristanka u tom slučaju ne bi pripadalo zakonskim naslednicima nego zakonom određenim članovima u članu porodice, ili, ako tako odredi zaveštavalac, nekom drugom licu, npr. izvršiocu testamenta ili testamentarnim naslednicima. Kada postoji veći broj ovlašćenih lica potrebno je da saglasnost daju svi. Naravno, njihov pristanak nije potreban ako je odnosno lice samo dalo pristanak, osim ako je pristanak ograničen. Na kraju, ako je od smrti lica na slici već prošlo dvadeset godina ili ako ne postoji ni jedan od navedenih članova porodice, onda više nema smetnje za puštanje u promet, javno izlaganje ili prikazivanje slike. Iako zakon to izričito ne navodi, mogao bi za to biti potreban i pristanak i onih lica koje se pravo na pijetet vraća objavljivanjem.[13] Zaveštavalac može i odrediti da se njegova slika nakon njegove smrti uopšte ne sme objavljivati, ali se postavlja pitanje mogućnosti sprovođenja u život takve zabrane, naročito ukoliko nema lica koja bi po zakonu ili testamentu bila ovlašćena na davanje pristanka. I Zakon o javnom informisanju iz 2003. godine predviđa postmortalnu zaštitu ličnih zapisa, a među njima i slike. Za objavljivanje je potreban pristanak braćunog druga umrlog lica, dece samostalno (ako su navršila 16 godina), roditelja, braće i sestara, pravnog lica koje je umrlo u nesreću, ako se zapis tiče njegovog učesnika u tom pravnom licu. Ovlašćenje za davanje pristanka može biti i lice koje je sam umrlo odredio.[14] Moglo bi se reći da Zakon o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine, (Službeni list SCG, broj 61/2004) ima donekle drugačiji značaj od onoga koji je imao zakon o autorskom pravu iz 1968. godine. Njegov smisao kao i njegova primena značajno su izmenjeni od kada postoji Zakon o javnom informisanju. Da li to znači da je izmenjeno i teorijsko shvatanje po kome bi se fotografija mogla smatrati autorskim delom kako za onoga ko ju je izradio, tako i za onoga koji se lik na njoj nalazi? Smatramo da je najispravnija i najsavremenija ona koncepcija koja pravo na sopstvenu sliku svrstava u lična prava. Međutim, izgleda da ni to teorijsko shvatanje nije dosledno sprovedeno u praksi, zato što mu Zakon o javnom informisanju pruža zaštitu samo ukoliko je povređeno putem nekog od sredstava javnog informisanja, i samo pod uslovom da odnosnom licu pričinjena određena šteta, bilo materijalna bilo nematerijalna. Dakle, ne šteti se pravo na sopstvenu sliku kao takvo, kao lično pravo, već se samo nadoknđuje šteta koja je usled povrede tog prava pretrpljena. Drugačije stanovište zauzima Evropski sud za ljudska prava (npr. u odluci Von Hannover v. Germany od 2005), pozivajući se na član. 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, ističući da je povreda prava na sopstvenu sliku vid povrede prava na ličnu i porodičnu život, što je samo po sebi dovoljno da se ono zaštititi, nezavisno od postojanja ili nepostojanja štete. Sudska praksa pokazuje da je najčešće šteta vid povrede prava na sopstvenu sliku upravo putem sredstava javnog informisanja. U takvim slučajevima primeniće se Zakon o javnom informisanju. Što se tiče Zakona o autorskim i drugim srodnim pravima iz 2004. godine, njegova primena bi sledstveno tome, došla u obzir ukoliko bi pravo na sopstvenu sliku bilo povređeno ne putem sredstava javnog informisanja, već na neki drugi način. Da li to znači da se fotografija ipak ima smatrati autorskim delom (ne samo za lice koje ju je izradilo, što se podrazumeva, već i za lice koje se lik na njoj nalazi), i pravo na sopstvenu sliku autorskim pravom ukoliko je povređeno na neki način koji ne podrazumeva upotrebu sredstava javnog informisanja? Zakon o autorskom i srodnim pravima definiše autorsko delo kao originalnu duhovnu tvorevinu autora, izraženu u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopunjenost javnog saopštavanja njegove sadržine.[15] Pored ove opšte definicije, Zakon daje i taksativno nabrojane entitete koji se mogu smatrati autorskim delom, između kojih i fotografiju.[16] Kada nije potreban pristanak za objavljivanje U pojedinim situacijama dozvoljeno je da se slika određeno lice objavi i bez pristanka. Na ovom mestu biće izloženo rešenje iz Zakona o autorskom pravu iz 1968. paralelno sa rešenjima koja postoje u našem pozitivnom pravu. Zaštitna prava na sopstvenu sliku koju pruža Zakon o autorskom pravu iz 1968. godine nije apsolutnog karaktera. Naime, postoji određeni broj slučajeva kada je dozvoljeno puštanje u promet, javno izlagati ili prikazivati fotografiju i bez pristanka nosioca, odnosno, posle njegove smrti a bez pristanka zakonom određenih lica ili lica određenih u testamentu. Pre svega, pristanak nije potreban ako je objavljivanje učinjeno u interesu pravosuđa. Pored Zakona o autorskom pravu, ovaj slučaj objavljivanja fotografije regulisao je i Zakon o krivičnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/77, 14/85). Ukoliko je za nekim licem izdata poternica, zakon je predviđao da se slika okrivljenog može objaviti. Takođe, organi unutrašnjih poslova mogu objavljivati i fotografije leševa i nestalih lica ako postoje osnovi sumnje da je do smrti, odnosno nestanka tih lica došlo usled krivičnog dela.[17] Raniji Zakon o krivičnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/77, 14/85) predviđao je da je filmsko ili televizijsko snimanje u sudnici dozvoljeno samo izuzetno, na osnovu posebnog odobrenja predsednika republike, odnosno pokrajinskog vrhovnog suda.[18] Po našem pozitivnom pravu fotografije se mogu koristiti kao dokaz u krivičnom postupku ako je utvrđena njihova autentičnost i isključena mogućnost fotomontaže i drugih oblika falsifikovanja istih, pod uslovom da su napravljene uz prethodnu ili izričitu saglasnost osumnjičenog, odnosno okrivljenog lica, kada se to lice na fotografiji nalazi. Međutim, one se mogu koristiti kao dokaz i ako se sa njihovim pravljem osumnjičeni tj. okrivljeni na koga se odnose nije saglasio, ukoliko se na toj fotografiji istovremeno nalazi i neko drugo lice koje se sa time prethodno ili izričito saglasilo. Ako su na fotografiji prikazani predmeti, događaji ili lica koja nemaju svojstvo osumnjičenog ili okrivljenog, ona se može koristiti kao dokaz, pod uslovom da nije nastala izvršenjem krivičnog dela. Takođe, fotografije se mogu koristiti kao dokaz ako su nastale kao vid opštih bezbednosnih mera koje se preduzimaju na javnim površinama kao što su ulice, trgovi, parkirišta, školska dvorišta, odnosno, u javnim objektima kao što su bolnice, škole ili aerodromi, ali i banke, menjačnice, objekti za poslovne namene.[19] Za ovakvu njihovu upotrebu,

pristanak lica koje se njima nalazi, naravno nije relevantan. Objavlivanje fotografije bez saglasnosti lica koje se na njoj nalazi tako??e je dozvoljeno ako je to lice prikazano kao deo nekog kraja ili prizora, radi se o snimanju upravo tog kraja ili prizora a ne o snimanju odre??ene grupe lica koja su se tu zatekla. Tu zapravo nije ni va??no da li se ta lica mogu prepoznati ili ne - bitna je samo svrha snimanja. Kada je u pitanju snimanje zborna ili povorke ili nekog sli??nog doga??aja, kao što bi bili svadba ili kongres, radi se o licima koja namerno prisustvuju doga??aju. Ali, nije dozvoljeno puštanje u promet, javno izlaganje ili prikazivanje takvih fotografija sa ciljem da se uka??e da je to lice u??estvovalo u tom doga??aju. Naro??ito nije dozvoljeno puštanje u promet uve??ane fotografije takvog u??esnika i uopšte prikazivanje pojedinog u??esnika odvojeno od doga??aja. Ako je snimljen li??nost iz savremenog ??ivota od interesa za javnost, puštanje u promet, javno izlaganje ili prikazivanje njegove slike na??elno je dozvoljeno. Problem definisanja pojma javne li??nosti bi??e posebno razmatran. Zakon o javnom informisanju (Slu??beni glasnik RS, broj 43. od 22. IV 2003.) u ??lanu 45. sadr??i taksativno i detaljno nabrojane slu??ajeve kada je objavljivanje informacija iz privatnog ??ivota (li??nih zapisa), a u okviru njih i slike dozvoljeno i bez pristanka lica na koje se odnose. Pristanak pre svega nije potreban kada je to lice zapis (sliku) namenilo javnosti, kao i kada je svojim ponašanjem dalo povoda za njeno objavljivanje.[20] Isto va??i i za zapise koji su sa??injani u javnoj skupštinskoj raspravi ili u javnoj raspravi u nekom skupštinskom telu. [21] Tako??e, pristanak se ne tra??i ukoliko je objavljivanje u interesu nauke ili obrazovanja, ako je ono neophodno radi upozorenja na opasnost (kao što je spre??avanje zarazne bolesti ili pronala??enje nestalog lica, ili prevara).[22] Logi??no, izri??it pristanak se ne tra??i ukoliko se lice, znaju??i da se zapis pravi radi objavljivanja istom nije protivilo.[23] Sli??no Zakonu o autorskom pravu iz 1968. godine, i Zakon o javnom informisanju izri??ito navodi da pristanak nije potreban kada se radi o zapisu sa javnog skupa, kada se zapis odnosi na mnoštvo likova ili glasova (kao što su navija??i, koncertna publika, demonstranti, uli??ni prolaznici i sli??no) i kada je lice prikazano kao deo pejza??a, prirode, panorame, naseljenog mesta, trga, ulice ili kao deo sli??nog prizora.[24] I u Zakonu o javnom informisanju susre??emo se sa pojmom javne li??nosti. Za razliku od Zakona o autorskom pravu, ovde je on ipak jednim delom preciznije opisan i to kao li??nost, pojava ili doga??aj od interesa za javnost, naro??ito ako se odnosi na nosioca dr??avne ili politi??ke funkcije, a objavljivanje je va??no s obzirom na ??injenicu da lice obavlja tu funkciju[25]. Ipak, mora se priznati da izuzev dela koji se odnosi na nosioce dr??avne i politi??ke funkcije, pojam „li??nosti, pojave i doga??aja od interesa za javnost“ i dalje ostaje prili??no neodre??en. Zbog slo??enosti ovog pojma, njegovoj analizi bi??e posve??eno zasebno poglavlje. Li??nost iz savremenog ??ivota od interesa za javnost (public personage) Ni u teoriji, ni u sudskoj praksi nije još uvek oformljen jedinstven stav o tome kako treba definisati pojm li??nosti iz savremenog ??ivota od interesa za javnost. U svakom slu??aju, on predstavlja jedan pravni standard ??ija je konkretna sadr??ina proizvod društveno-istorijskih prilika. Po pravilu su pojmom li??nosti iz savremenog ??ivota od interesa za javnost obuhva??eni dr??avnici, nau??nici, pronalaza??i, glumci, sportisti, ali i unesre??ena lica, zlo??inci i njihove ??rtve, kao i neka druga lica za koja javnost pokazuje interesovanje.[26] Postoje razli??ite teorijske koncepcije o tome koji kriterijum primeniti prilikom odre??ivanja ovog pojma. Po jednom shvatanju, javnom ??ivotu pripada samo onaj ko svesno i svojom voljom izazove pa??nju javnosti, a ne i onaj ko je nezavisno od svoje volje postao predmet javnog interesa (na primer, svedok zlo??ina ili ro??ak politi??ara ne bi se po ovom shvatanju mogli smatrati javnim li??nostima). Sa druge strane, postoji i shvatanje po kome je sama ??injenica da je neko lice iz bilo kog razloga poznato javnosti dovoljna da to lice u??ini licem iz savremenog ??ivota od interesa za javnost. Na kraju, postoji i mišljenje da je pripadanje krugu lica iz savremenog ??ivot jedan relativan atribut, utoliko što se ono ne odre??uje prema licu ve?? prema doga??aju u kome je to lice u??estvovalo. To je naro??ito opravdano kada je u pitanju nesre??a ili zlo??in, gde uvek treba imati u vidu da je na prvom mestu va??an doga??aj, a ne njegov uzro??nik ili ??rtva (naro??ito ako je u pitanju lice koje je teško ranjeno ili unaka??eno, kao i ako je u stanju jakog uzbu??enja ili ??alosti). Tako??e, fotografija mora biti upravo u vezi sa tim doga??ajem ili izveštajem o njemu, a ne sme oslikavati raniji ili docniji ??ivot nekog od u??esnika.[27] Ipak, neki autori ukazuju na to da u pojedinim situacijama bas li??nost ??ini doga??aj „savremenim“, dok bez njenog prisustva, on to ne bi bio. Smatramo da bi bilo najispravnije u svakom konkretnom slu??aju izvršiti odmeravanje sukobljenih interesa - privatnog sa jedne, i javnog sa druge strane, i na taj na??in odrediti da li neko predstavlja li??nost iz savremenog ??ivota ili ne. U hipotezi da interes javnosti da se o tom licu slikovno informiše u konkretnoj situaciji prete??e nad njegovim suprotnim interesom, da se zaklju??iti da ono predstavlja li??nost iz savremenog ??ivota.[28] Treba imati na umu da puštanje u promet, javno izlaganje i prikazivanje takve li??nosti mora biti rezultat namere da se javnost o tom licu obavesti a ne proizvod puke radoznalosti, senzacije ili zabave, jer i li??nosti iz savremenog ??ivota imaju pravo na to da intimna strana njihovog ??ivota bude zaštiena od pogleda javnosti. U prilog poslednjem shvatanju pojma javne li??nosti govori i odluka Evropskog suda za ljudska prava doneta povodom slu??aja Von Hannover v. Germany (no.59320/00). ??etrdesetsedmogodišnja princeza Karolina od Hanovera, ??erka princa Raniera od Monaka i filmske zvezde Grejs Keli, uglavnom ??ivi u Francuskoj, gde je za objavljivanje bilo koje slike iz njenog privatnog ??ivota potrebna njena saglasnost. Me??utim, u drugim zemljama kao što su, na primer, Nema??ka ili Velika Britanija, fotografi su ih veoma ??esto objavljivali pozivaju??i se na javni interes („public interest“). Princeza se još po??etkom devedesetih godina nekoliko puta bezuspešno ??alila nema??kimi sudovima zbog toga što je nekoliko ??asopisa iz te zemlje objavilo veliki broj njenih fotografija iz svakodnevnog ??ivota - kako ide na skijanje, u kupovinu, izlazi iz restorana ili jednostavno šeta. Ona je isticala da su time povre??eno njeno pravo na privatnost kao i pravo da kontroliše upotrebu sopstvene slike. Nema??ki Federalni ustavni sud zauzeo je stav da princeza, budu??i da je li??nost iz savremenog ??ivota od interesa za javnost (contemporary "public figure"), mora da toleriše objavljivanje fotografija ukoliko su one na??injene dok je ona bila na nekom javnom mestu, ??ak i ako one prikazuju scene iz njenog svakodnevnog ??ivota. Sud je svoj stav obrazlo??io time da u ovom slu??aju sloboda štampe ima prevagu u odnosu na pravo na privatnost, naglašavaju??i da javnost ima pravo da se

informacije o tome na koji način se jedna takva ličnost (kao što je princeza) u javnosti ponaša. Princeza je iznela svoj slučaj pred Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, pozivajući se na to da je odlukama nemačkih sudova povređeno njeno pravo na privatnost i na poštovanje porodičnog života, zaštićeno čl. 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima kojim je izričito predviđeno da: "Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske." [29] Imajuć u vidu da je u pitanju veoma popularna ličnost iz javnog života, sud se naopred delikatnim zadatkom da odredi tačku ravnoteže između zaštite privatnog života, sa jedne, i slobode izražavanja, koja je takođe zajemljena Konvencijom, sa druge strane. Pri tome je kao osnovni kriterijum uzeta mera u kojoj objavljene fotografije pobuđuju zainteresovanost javnosti. Kako se u konkretnom slučaju tužilja ni na jednoj od spornih fotografija ne pojavljuje u funkciji javne ličnosti, veće se one odnose isključivo na detalje iz njenog privatnog života, sud je zauzeo stav da se njihovo objavljivanje ne može opravdati pozivanjem na, najviše, javni interes, odnosno na činjenicu da tužilja predstavlja javnu ličnost. Sud je takođe naglasio da u konkretnom slučaju ne postoji ni jedan opravdan razlog zbog kojeg bi javnost bila zainteresovana za kretanje i ponašanje tužilje, čak i prilikom njenog pojavljivanja na mestima koja se ne bi mogla opisati kao izolovana, i koja su dobro poznata i široj javnosti. Analizom navedenog slučaja nije teško zaključiti da se pojam javne ličnosti u veštini evropskih zemalja shvata krajnje relativno-u zavisnosti od konkretnih okolnosti i segmenta života koji je na fotografiji prikazan. Povreda prava na sopstvenu sliku u domaćoj sudskoj praksi sledi pogađanje posvećeno je primeni pravila o zaštiti prava na sopstvenu sliku u domaćoj sudskoj praksi. Ovaj mali case study obuhvata dva slučaja iz prakse Vrhovnog suda Srbije, koji na jedan slikovit i neposredan način pokazuju svu složenost problema zaštite prava na sopstvenu sliku. Analiza prvog izloženog slučaja ima za cilj da se jasno pokaže granica između privatne (intimne) i javne sfere kao i uslovljenost zahteva za zaštitu prava na sopstvenu sliku postojanjem materijalne i nematerijalne štete. U analizi drugog slučaja postavljeno je danas veoma aktuelno i sporno pitanje uloge i značaja interneta kao sredstva javnog informisanja i zaštite podataka izloženih na veb sajtovima. Slučaj I U jednom magazinu za muškarce objavljene su fotografije erotsko-pornografskog sadržaja tužioca A.A. u intimnom odnosu sa nepoznatom ženom. Na fotografijama su intimni delovi prekriveni crnim markerom, ali lica aktera nisu zaštićena. Uz fotografije je objavljen i tekst uvredljive sadržine. Navedene fotografije su tuženom magazinu stigle poštom a uputio ih je B.B., koji je u to vreme kao stanar dede tužioca imao prebivalište na adresi tužioca. Sporne fotografije su snimljene na privatnoj zabavi bez saglasnosti tužioca od strane nepoznatog lica. Pre objavljivanja istih, urednik tuženog magazina nije utvrdio identitet lica sa fotografija, niti je pribavio saglasnost za objavljivanje. Isključivo je provereno da pošiljalac fotografije ima prijavljeno prebivalište na adresi sa pošiljke. Nakon objavljivanja fotografije tužilac je imao neprijatnosti, kao i njegova porodica. Nazivan je pogrdnim imenima, prozivan je na ulici i primao je anonimne pozive. Na dato činjenično stanje prvostepeni sud je primenio odredbe čl. 3. stav 1., čl. 43, čl. 46. stav 1. i 3., čl. 80. i čl. 90. Zakona o javnom informisanju. (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) i čl. 200. Zakona o obligacionim odnosima i obavezao tužene da solidarno tužiocu nadoknade štetu u iznosu od 200.000,00 dinara sa kamatom od presuđenja do isplate i objave presudu na trošak tužiosopisa. Prema čl.43. Zakona o javnom informisanju, informacije iz privatnog života, odnosno lični pisani zapis, zapis lika (fotografski, crtani, filmski, video, digitalni i sl.) i zapis glasa ne mogu se objaviti bez pristanka lica čiji se privatnog života informacija tiče, odnosno lica čije reči, lik, odnosno glas sadrži, ako se pri objavljivanju može zaključiti koje je to lice. Na spornim fotografijama može se prepoznati lik tužioca. Snimci su uračeni na privatnoj zabavi a ne na javnom skupu i dokumentuju trenutke iz intimnog, seksualnog života tužioca. Objavljivanjem fotografija se ne ostvaruje neki legitimni interes, niti se istim prenosom događaji od interesa za javnost. Pri tom u toku postupka, kao ni album tuženi nisu dokumentovali ni jedan od razloga iz čl. 45. Zakona o javnom informisanju, koji izuzetno daju pravo na objavljivanje informacije iz privatnog života, odnosno ličnog zapisa, bez pristanka lica na koje se odnosi. Stoga je objavljivanjem ovih fotografija sa prepoznatljivim likom tužioca i bez njegove saglasnosti i provere identiteta, povređeno pravo tužioca na privatnost, odnosno, pravo na lični zapis i tužilac ima pravo na naknadu pretrpljene štete na osnovu čl. 46. i čl. 80. Zakona o javnom informisanju, uz obavezu objavljivanja presude u smislu čl. 90. istog zakona. Naime, u članu 46. Zakona o javnom informisanju iz 2003. godine propisano je da u slučaju povrede prava na privatni život, odnosno prava na lični zapis, lice čije je pravo povređeno može tužbom protiv odgovornog urednika javnog glasila zahtevati: propuštanje objavljivanja informacije odnosno zapisa, predaju zapisa, uklanjanje ili uništenje objavljenog zapisa (brisanje video zapisa, brisanje audio zapisa, uništenje negativa, odstranjenje iz publikacije i sl.) kao i naknadu materijalne i nematerijalne štete i objavljivanje presude [30]. Na osnovu čl. 80 istog Zakona, novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila koje je na nedozvoljen način objavilo istinitu informaciju iz privatnog života, solidarno odgovaraju za materijalnu i nematerijalnu štetu prouzrokovanu objavljivanjem te informacije [31], dok na osnovu čl. 90. odgovorni urednik ima dužnost da presudu kojom mu je izrečena obaveza nadoknade štete objavi bez ikakvog komentara i odlaganja i to najkasnije u drugom narednom broju dnevne štampice od pravosnažnosti presude [32]. Visina nadoknade nematerijalne štete odmerena je prema okolnostima slučaja u smislu čl. 200. Zakona o obligacionim odnosima dosuđena u iznosu od 200.000,00 dinara. Sud je zauzeo stav da iznošenje fotografija tužioca bez oštećenja u seksualnom odnosu jeste lično povredilo tužioca, a radi se i o okolnostima koje su objektivno podobne da izazovu negativnu reakciju prosečnog čitalaca. Štoga se tužila neprijatnosti koje je tužilac u vezi sa fotografijama sa zabave već imao i pre objavljivanja u magazinu, njihov značaj bi se mogao smatrati za zanemarljiv usled ograničene dostupnosti. U odluci suda naročito je istaknuto da dosuđena naknada od 200.000,00 dinara treba da obezbedi adekvatnu satisfakciju tužiocu prema jačini i trajanju njegovih duševnih bolova (u smislu čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima), kao i prema ličnim svojstvima oštećenog i sredini u kojoj živi. Takva odluka u potpunosti je u skladu sa čl. 79. Zakona o javnom

informisanju u kome je istaknuto da svako lice na koje se odnosi informacija nije je objavljivanje zabranjeno[33], a koje zbog njenog objavljivanja trpi i štetu, ima pravo da od javnog glasila koje je tu informaciju objavilo zahteva naknadu materijalne i nematerijalne štete. Dakle, lice nije je pravo na sopstvenu sliku (a samim tim i pravo na privatnost) povređeno time i šteta je ona bez njegove dozvole objavljena u javnom glasilu, ima i pravo na kompenzaciju samo ukoliko je zbog toga pretrpelo određenu materijalnu ili nematerijalnu štetu. Iz toga sledi da se njegov zahtev u smislu Geldanspruch-a ne temelji na samoj činjenici da mu je povređeno neko lično dobro, već na činjenici da je usled povrede tog ličnog dobra ono pretrpelo određenu materijalnu ili nematerijalnu štetu. U članu 46. Zakona o javnom informisanju iz 2003 godine propisano je da u slučaju povrede prava na privatni život, odnosno prava na lični zapis, lice nije je pravo povređeno moćno tužbom protiv odgovornog urednika javnog glasila zahtevati: popuštanje objavljivanja informacije odnosno zapisa, predaju zapisa, uklanjanje ili uništenje objavljenog zapisa (brisanje video zapisa, brisanje audio zapisa, uništenje negativa, odstranjenje iz publikacije i slično) kao i naknadu materijalne i nematerijalne štete i objavljivanje presude.[34] Dakle, njemu su na raspolaganju brojni oblici kompenzacije, ali o materijalnoj moći biti reči samo ukoliko je iz povrede ličnog dobra nastala određena materijalna ili nematerijalna šteta. Moglo bi se, međutim, postaviti pitanje da li je čak i sama povreda jednog ličnog dobra kao i šteta; to je pravo na sopstvenu sliku dovoljna da predstavlja i štetu per se i, nezavisno od toga da li postoji umanjeno nečije imovine ili sprežavanje njenog uvećanja, ili pak duževni ili fizički bol ili strah. Primera radi, još i; je i; vajcarski Zakonik o obligacijama iz 1911. godine u članu 49. propisivao da lice nije je lično pravo povređeno pod određenim uslovima pored nadoknade štete moćno da zahteva i posebnu kompenzaciju u vidu isplate određene novčane svote kao svojevrsnog zadovoljenja za povredu ličnih prava.[35] Naravno, opšte je poznato da je naknada nematerijalne štete u novcu danas opšteprihvaćeni oblik zaštite ličnih neimovinskih prava. U velikom broju slučajeva, zbog drastičnog vrećanja i sve i; komercijalnog korišćenja ličnih dobara, ovaj oblik satisfakcije postao je skoro jedino efikasno sredstvo za zaštitu ličnih neimovinskih prava.[36] Ipak, još i; veći u izvesnost da je jedno lično dobro biti zaštićeno od različitih oblika povrede i ugrožavanja pružilo bi rešenje po kome bi sama povreda jednog ličnog dobra predstavljala osnov za zahtevanje materijalne kompenzacije, i to potpuno nezavisno od postojanja materijalne ili nematerijalne štete. Nema sumnje da bi jedno zakonsko rešenje slično i; vajcarskom iz 1911. godine omogućilo ostvarenje novčanu satisfakciju, a da pri tom bude potpuno rasterećen od tereta dokazivanja da je prouzrokovana šteta. Na njemu bi samo bilo da dokaže postojanje povrede nekog njegovog ličnog dobra, i; to bi svakako poboljšalo njegov položaj. Slučaj II Tužilje, dvadesetdvogodišnjak A.A. i dvadesetsedmogodišnjak B.B. su kao modeli za erotske fotografije radile po ugovoru sa tužiocem, tridesetpetogodišnjak C.C. koje je po zanimanju izdavač časopisa erotskog sadržaja. Sporne fotografije, na kojima su one prikazane sa ličnim kartama kao dokazom punoletstva, su po saznanju tužilja rašene za inostrano tržište, u svrhu objavljivanja na zaštićenom sajtu interneta. Naručilac tih fotografija bio je D.D. vlasnik internet sajta na kome su te fotografije objavljene. Tuženi E.E. je fotografije tužilja sa svim podacima iz ličnih karata skinuo sa interneta i objavio u jednom tabloidu. Nakon saznanja, roditelji tužilje A.A. su je se odrekli, ona se odselila od njih i više se ne bavi istim poslom, Roditelji tužilje B.B. su je se takođe odrekli, te od tada ona živi sa mladićem koji je izdržava. Njen otac je doživio infarkt nakon spornog događaja. Tužilac je doživio stres, posebno kad je dobio poziv od nadležnih oragana, kao osumnjičeni za krivično dlo posredovanja u vršenju prostitucije. Ranije ugovoreni poslovi su mu propali, ostao je bez modela, odnosno, izgubio je poslovno poverenje. Njegova supruga, koja je bila u osmom mesecu trudnoće, doživela je stres, kao i njegova majka. Tužilje i tužilac su pred Okružnim sudom kao prvostepenim zahtevali naknadu kako materijalne tako i nematerijalne štete. Tužilja A.A. zahtevala nadoknadu materijalne štete u iznosu od 200.000,00 dinara kao i nadoknadu nematerijalne štete u iznosu od 760.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom po ev od dana presuženja pa do konačne isplate. Tužilja B.B. zahtevala je identičnu nadoknadu. Tužilac C.C. istakao je zahtev za nadoknadu materijalne štete u iznosu od 504.600,00 dinara kao i nematerijalne štete u iznosu od 760.000,00 dinara, sa zakonskom zateznom kamatom po ev od dana presuženja pa do dana konačne isplate, i nadoknadu troškova parničnog postupka. Njihovi zahtevi su odbijeni i oni su obavezani da tuženom solidarno naplate troškove parničnog postupka. Protiv presude prvostepenog suda, žalbe su blagovremeno izjavili tužiocima iz svih zakonskih razloga. Vrhovni sud je te žalbe ispitao i našao da one nisu osnovane. Polazeći od gore navedenog činjeničnog stanja, Vrhovni sud je zaključio da tužiocima neosnovano istu da je tuženi protivno zakonskim odredbama neovlašteno objavio fotografije sa ličnom kartom, te fotografije o intimnom životu tužilja u nedeljniku, tabloidu X, žime je njima pričinio i; štetu, kao i tužiocu C.C., koji je pretrpeo i; štetu kao lice koje je fotografije sačinilo. Naime, sud se pozvao na član 11. stav 1 Zakona o javnom informisanju kojim je između ostalog propisano da je internet javno glasilo koje pomoću reči, slike ili zvuka objavljuje ideje, informacije i mišljenja namenjene javnoj distribuciji i neodređenom broju korisnika.[37] Takođe, sud je istakao da u konkretnom slučaju tužiljama nije povređeno pravo na privatni život, odnosno pravo na lični zapis u smislu člana 46. Zakona o javnom informisanju, jer objavljene fotografije nisu predstavljale informaciju iz privatnog života tužilja. Činjenica da su fotografije sačinjene po narudžbini vlasnika internet sajta na kome su i objavljene, kao i činjenica da su one sačinjene sa tužiljama kao modelima sa kojima je tužilac imao sklopljene ugovore i koje su za to primale mesečnu naknadu, po mišljenju suda, govore u prilog tome da i povreda prava na sopstvenu sliku u ovom slučaju nije došlo. U odluci je takođe navedeno da su tužilje znale da su fotografije napravljene radi objavljivanja na internetu, za šta su dale saglasnost, kao i za objavljivanje svojih ličnih podataka, o čemu govori to i; šteta; to suse slikale sa svojim ličnim kartama, koje su takođe objavljene na internetu. Samim tim, one su preuzele na sebe rizik da sa objavljenim fotografijama budu upoznata i lica iz njihove neposredne okoline, kao i roditelji i

ostala lica koja ih poznaju[38]. Dakle, samim objavljivanjem fotografija na sajtu u??injen je poziv neodre??enom broju lica da se sa fotografijama upoznaju, kao i da steknu uvid u podatke koji su uz njih izneti. Iz toga je sud izveo zaklju??ak da objavljivanjem fotografija u nedeljniku X tu??iljama nije u??injena šteta, kao i da u konkretnom slu??aju nije bila potrebna njihova saglasnost za objavljivanje jer objavljivanjem slika i onako nisu pru??ene informacije iz njihovog privatnog ??ivota. Kao što propisuje Zakon o javnom informisanju, i u slju??aju informacije iz privatnog ??ivota, nije potreban pristanak u slu??aju da je za informaciju primljena naknada[39], kao i u slu??aju da je lice namenilo informaciju javnosti[40], odnosno da je znalo da se to ??ini radi objavljivanja[41]. Dakle, Vrhovni sud je, uzimaju??i u obzir sve gore navedene ??injenice, odbio tu??beni zahtev, smatraju??i da u konkretnom slu??aju nije došlo do povrede prava na sopstvenu sliku. Me??utim, ??ini se da postoje i odre??eni argumenti koji bi govorili u prilog sasvim suprotnom stanovištu. Pre svega treba ista??i da nije toliko relevantno pitanje da li fotografije predstavljaju informaciju iz privatnog ??ivota tu??ilja ili ne. To bi moglo biti zna??ajno isklju??ivo u hipotezi da su tu??ilje li??nosti iz javnog ??ivota. Kako one to svakako nisu, sledi da je njihova saglasnost potrebna kako za izradu tako i za prenošenje tih fotografija. Iz ??injenit??nog stanja nesumnjivo proizlazi da su one saglasnost za izradu dale tu??iocu, ali isto tako da o saglasnosti za prenošenje izra??enih slika uopšte ne mo??e biti re??i. ??ak i ako bi se prihvatio stav da sporne fotografije ne predstavljaju li??ni zapis, to bi moralo biti u??injeno uz veliku rezervu. Naime, u odnosu na tu??ioca, sa kojim su tu??enbe imale zaklju??en ugovor i kome su dale pristanak za snimanje i objavljivanje fotografija uz naknadu, one zaista i nemaju karakter li??nog zapisa. Ali, treba zapaziti da je odnos izme??u tu??ilja i tu??ioca jedan obligacionopravni odnos, jedan odnos inter partes, iz ??ega sledi da su iz njega sva tre??a lica isklju??ena, odnosno da fotografije u odnosu na sva ostala lica upravo imaju karakter li??nog zapisa. To što su one izlo??ene na internet sajtu zaista predstavlja poziv neodre??enom broju lica da se sa njihovim sadr??ajem upoznaju, ali ne i da njihovu sadr??inu dalje prenose i objavljuju u drugim sredstvima javnog informisanja, kao što je nedeljni magazin. U Zakonu o javnom informisanju iz 2003. godine izri??ito stoji da se pristanak koji je dat za jedno objavljivanje, za odre??eni na??in objavljivanja, odnosno za objavljivanje u odre??enom cilju, ne smatra pristankom za ponovljeno objavljivanje, za objavljivanje na drugi na??in, odnosno za objavljivanje za druge ciljeve.[42] Pored toga, u istom zakonu je istaknuto da pristanak va??i samo za ono lice kome je dat a ne i za neka druga lica. To što su tu??ilje primile nadoknadu od tu??ioca za objavljivanje fotografija na internetu, zaista predstavlja njihov pre??utni pristanak za objavljivanje, na šta se sud upravo i poziva. Me??utm, sud je prevideo da su tu??ilje time dale pre??utni pristanak samo za objavljivanje fotografija, ali ne i za njihovo prenošenje. Pored toga, one od tu??enog nedeljnika nisu primile nikakvu nadoknadu za objavljivanje spornih slika na njegovim stranicama (za objavljivanje nisu ni znale), tako da u odnosu na njega nije postojala ni pre??utna saglasnost. Što se ti??e tu??ioca C.C., ve?? je re??eno da je njegov tu??beni zahtev tako??e odbijen uz obrazlo??enje da je neosnovan. Sud je zauzeo stav da tu??eni nije izvršio povredu odredaba Zakona o javnom informisanju prilikom objavljivanja fotografija koje je sa??inio tu??ilac. Sud, me??utim, nije uzeo u obzir mogu??nost da se u konkretnom slu??aju primene odredbe Zakona o autorskom i srodni pravima iz 2004. godine. Ve?? je istaknuto da je autorsko delo originalna duhovna tvorevina autora, izra??ena u odre??enoj formi, bez obzira na njegovu umetni??ku, nau??nu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veli??inu, sadr??inu i na??in ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadr??ine[43]. Iz navedene zakonske definicije proizlazi da se fotografije koje je tu??ilac izradio, mogu, u smislu ??lana 2. navedenog Zakona smatrati autorskim delom. Dakle, tu??ilac kao autor, nosilac autorskog prava, ima isklju??ivo pravo ne samo da objavi svoje delo ve?? i da odredi na??in na koji ??e se ono objaviti.[44] Pored toga, on kao Autor ima isklju??ivo pravo da se suprotstavlja iskoriš??avanju svog dela na na??in koji ugro??ava ili mo??e ugroziti njegovu ??ast ili ugled[45]. Dalje, tu??ilac kao autor ima pravo i na ekonomsko iskoriš??avanje svog dela, kao i dela koje je nastalo preradom njegovog dela iz ??ega logi??no sledi da za svako iskoriš??avanje autorskog dela od strane drugog lica autoru pripada naknada (osim ako ugovorom nije druk??ije odre??eno).[46] Podrazumeva se da ovakva materijalna nadoknada nema karakter naknade štete (koju je tu??ilac u konkretnom slu??aju zahtevao), ali iz Zakona nesumnjivo proisti??e da tu??ilac na takvu naknadu za objavljivanje svog autorskog dela ima pravo. Tu??io??ev zahtev za nadoknadu štete, me??utim, zavre??uje posebnu pa??nju, premda ??e njegova analiza imati ve??i zna??aj na teorijskom nego na prakti??nom planu. Naime, u našoj literaturi postavilo se pitanje da li bi autor pod odre??enim okolnostima imao pravo da zahteva i nov??anu nadoknadu nematerijalne štete zbog povrede autorskog prava.[47] Odre??eni autori smatraju da s obzirom na okolnost da je naša sudska praksa prihvatila da u slu??aju povrede li??nih prava ošte??eni ima pravo na nadoknadu nematerijalne štete u novcu, nema razloga da se isti princip ne primeni i na autorsko pravo, što zaklju??uju na osnovu povla??enja analogije izme??u pretrpljenih fizi??kih i psihi??kih bolova i povrede moralne komponente autorskog prava. U tom smislu bi se izme??u li??nih neimovinskih prava uopšte i moralnog prava autora mogao staviti znak jednakosti. Ipak, ovo shvatanje je odavno prevazi??eno, a savremeno autorsko pravo jasno razlikuje ova dva prava. Pre svega, objekt autorskog prava jeste autorsko delo dok li??na neimovinska prava štite li??na dobra koja su usko vezana za li??nost i od nje neodvojiva.[48] Kona??no treba ista??i da to što su sporne fotografije stavljene na internet sajt samo zna??i da su one objavljene u jednom od mnogobrojnih sredstava javnog informisanja, što apsolutno ne povla??i za sobom dozvolu autora da se one objavljuju i u drugim sredstvima javnog informisanja, kao što je jedan nedeljni list. Ina??e, ??ini se da sam pojam interneta kao dominantnog sredstva javnog informisanja nije dovoljno razra??en u našoj sudskoj praksi, koja je po tom pitanju još uvek prili??no siromašna i relativno nekonzistentna. Zaklju??ak Brojne teorijske nesuglasice vezane za pravnu prirodu prava na sopstvenu sliku kao i razli??iti odgovori sudske prakse na ovo veoma aktuelno pitanje samo doprinose osetnijem poimanju njegove slo??enosti. Vrtoglavi razvoj tehnike i tehnologije kao i kulture masovnih medija u postindustrijskom društvu sa jedne strane otvaraju širi dijapazon mogu??nosti za njegovu zloupotrebu, ali sa druge daju i povod da se, prevashodno iz potreba prakse, izrode novi teorijski koncepti i nova pozitivnopravna rešenja koja ??e omogu??iti

efikasniju zaštitu ovog značajnog ličnog dobra. Izgleda ponekad da zakonodavac uvek sa malim zakašnjenjem prati razvoj sredstava razmene informacija. Najznačajniji korak na putu ka zaštiti pojedinca i njegovog privatnog interesa, tj. njegove privatne sfere od otkrivanja javnosti jeste svakako činjenica da je u većini pravnih sistema, na primeru sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, pravo na sopstvenu sliku shvaćeno kao jedno zasebno lično dobro. Ovakav koncept podrazumeva da se se pojedincu kome je to pravo povraćeno pružiti zaštitu nezavisno od toga da li je tom prilikom prouzrokovana materijalna ili nematerijalna šteta. Ono što je relevantno jeste povreda samog prava na sopstvenu sliku, koja je, nezavisno od prouzrokovanja štete, dovoljan uslov da se zahteva određena materijalna kompenzacija. Međutim, domaće zakonodavstvo kao i sudska praksa pokazuju tendenciju ka uslovljavanju zaštite prava na sopstvenu sliku prouzrokovanjem bilo materijalne bilo nematerijalne štete, čiji je iznos zapravo jedina materijalna kompenzacija koju bi povraćeni bio ovlašćen da zahteva. Moglo bi se zato postaviti pitanje da li je i koliko takav sistem zaštite prava na sopstvenu sliku potpun i efikasan. Tačno je da se otkrivanjem na raspolaganju nalaze drugi oblici zaštite o kojima je bilo reči, ali se čini da oni ipak, ne pružaju dovoljno adekvatnu i vrstu garanciju da njegovo lično dobro ne bude bitno povraćeno. Posebno je sporan i još uvek nedovoljno razgraničen u domaćoj sudskoj praksi pojam interneta kao sredstva javnog informisanja. Relativno mali broj slučajeva koji su se našli pred sudom, a koji su vezani za povredu prava na sopstvenu sliku putem ovog javnog glasila, ali i nedoslednost i neodlučnost sudova prilikom njihovog rešavanja; avaj govore o tome koliko je još uvek vremena potrebno da bi se oformilo jedinstveno shvatanje o tom pitanju. Nema sumnje da su u praksi povrede prava na sopstvenu sliku putem interneta kao javnog glasila veoma česte. Budući da je izlaganje i objavljivanje bilo kakve informacije upotrebom ovog sredstva javnog informisanja veoma jednostavno, ne treba činiti ništa da bi se uradilo bilo koji anonimni pojedinac u bilo kom trenutku, već je jednostavno da se ne poštuje pravo na privatnost biti povraćeno upravo tim putem. Ipak, činjenica da je u javnosti ukazano na mali broj ovakvih povreda, kao i da je još uvek manji broj istih sankcionisan sudskim putem, oslikava tendenciju ka marginalizaciji jedne ozbiljne povrede značajnog ličnog dobra, koja u velikoj meri može da pogodi pojedinca. Na kraju, nameće se zaključak da su zaštitu prava na sopstvenu sliku u današnjem vremenu treba tražiti u pronalaganju zadovoljavajuće ravnoteže između prava na privatni život sa jedne, i slobode medija sa druge strane. Oba ova postulata zajedno su i međunarodnim konvencijama i inkorporisana u većinu nacionalnih zakonodavstava, tako da nije jednostavno odlučiti kome od njih i u kojoj situaciji treba dati prevagu. Pitanje poprima i mnogo više razmere kada se ovaj konflikt između medija i privatnosti sagleda kroz prizmu konstantnog civilizacijskog sukoba između interesa pojedinca i interesa zajednice, odnosno javnog interesa. Kome od njih treba dati prevagu predstavlja *questio facti*, stvar procene suda u svakom konkretnom slučaju. Nema sumnje da su ekspanzija medija i sveopšta sloboda razmene informacija svake vrste imanentne istinski demokratskom društvu, ali isto tako ne treba zaboraviti individualne interese koji zahtevaju da se njima postave makar minimalne etičke granice, jer medijima je neophodan tehnički razvoj, ali i pravnik da ih disciplinuje [49].

[1] Vodinić V., *Lična prava*, u *Pravnoj enciklopediji*, str. 921 [2] Finčgar A., *Prava ličnosti*, Beograd, 1988, str. 117 i 118 [3] Wacks R., *Privacy and Press Freedom*, 1995, str 3 i 4 [4] Vodinić V., op. cit., str. 920 [5] Wacks R., *Privacy and Press Freedom*, 1995, str 3 i 4 [6] Vodinić V., op. cit., str. 921 [7] Ibid. [8] Gajin S., *Odlukama 55 i 60 Zakona o javnom informisanju Srbije*, u *Pravu medija s Modelom zakona o javnom informisanju*, Beograd, 2003. [9] Čl. 43. st. 5. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [10] Ovo je naročito bitno naglasiti, imajući u vidu da domaća sudska praksa (o kojoj je reči u nekom od sledećih poglavlja) po svoj prilici tom pitanju nije posvetila dovoljno pažnje, te je čak u nekim slučajevima poistovetila davanje pristanka jednom licu za jednu vrstu objavljivanja sa "generalnim, erga omnes" pristankom [11] Čl. 43. st. 4. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [12] Finčgar A., op cit., str. 120 i 121 [13] Vodinić V., op. cit., str. 921 [14] Čl. 44. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [15] Čl. 2. st. 1 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine (Službeni list SCG, broj 61/2004) [16] Čl. 2. st. 9 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine (Službeni list SCG, broj 61/2004) [17] Čl. 567. st. 2. Zakona o krivičnom postupku (Sl. Glasnik RS br. 58/2004) i Čl. 544. st. 2. Zakonika o krivičnom postupku (Sl. Glasnik RS br. 46/2006) [18] Čl. 294. st. 3. Zakona o krivičnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/77, 14/85) [19] Čl. 145. Zakonika o krivičnom postupku (Sl. Glasnik RS br. 46/2006) [20] Čl. 45. st. 1 i 3 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [21] Čl. 45. st. 4 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [22] Čl. 45. st. 7 i 8 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [23] Čl. 45. st. 6 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [24] Čl. 45. st. 9, 10 i 11 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [25] Čl. 45. st. 2 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [26] Finčgar A., op. cit., str. 121 [27] Finčgar A., op. cit., str. 121 [28] Vodinić V., op. cit., str. 922 [29] Član 8. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima [30] Član 46. st. 1. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [31] Član 80 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [32] Član 90 Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [33] Tu spadaju netačne i nepotpune informacije, kao i druge informacije koje je objavljivanje u smislu Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) zabranjeno. [34] Član 46. st. 1. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [35] Vodinić V., *Lična prava*, u *Pravnoj enciklopediji*, str. 921 [36] Krneta S., *Novčana naknada nematerijalne štete zbog povrede autorskog prava*, Beograd, 1982 [37] Čl. 11. st. 1 Zakona o javnom informisanju (Sl. glasnik RS, br. 43/03) [38] U odluci je takođe istaknuto da nema značaja šteta su fotografije objavljene na zaštićenom sajtu, jer iz činjeničnog stanja proizlazi da je taj sajt omogućavao pristup informacijama neodređenom broju lica. Ipak, ostaje pomalo nejasno šta se tačno podrazumeva pod pojmom zaštićenog sajta u konkretnom slučaju i u kojoj meri bi ta činjenica uticala na konačan ishod spora. [39] Čl. 43. st. 5 Zakona o javnom informisanju (Sl. glasnik RS, br. 43/03) [40] Čl. 43.

st. 1. tačka 1. Zakona o javnom informisanju (Sl. glasnik RS, br. 43/03) [41] ??l. 43. st. 1. tačka 6. Zakona o javnom informisanju (Sl. glasnik RS, br. 43/03) [42] ??l. 43. st. 4. Zakona o javnom informisanju (Sl. Glasnik RS br. 43/2003) [43] ??l. 2. st. 1 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine, (Službeni list SCG, broj 61/2004) [44] ??l. 16. st.1 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine, (Službeni list SCG, broj 61/2004) [45] ??l. 18. st. 1 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine, (Službeni list SCG, broj 61/2004) [46] ??l. 19. st. 1 i 2 Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2004. godine, (Službeni list SCG, broj 61/2004) [47] Krneta S., Novčana naknada nematerijalne štete zbog povrede autorskog prava, Beograd, 1982 [48] Ibid. [49] Ercamora i Lavigne, Statut juridique de la presse de la radio et la television des spectacles et des limitise de la liberte dexpresion, 1960 str. 10, u Pak, S., Evropsko pravo medija, naučno istraživačka praksa, Beograd, 2000.